

Niets kan de reputatie van uw onderneming meer schaden dan het ongewild betrokken raken bij integriteitsissues van cliënten, zakenrelaties of medewerkers. Dit artikel gaat in op de potentiële risico's die u loopt bij het in zee gaan met risicovollere cliënten, zakenrelaties of medewerkers.

I schimmige praktijken

door Frank Erkens

In het eerste deel van dit artikel wordt de wet- en regelgeving behandeld die ten grondslag ligt aan de aandacht voor integriteitsrisico's. In het tweede deel komen verschillende integriteitsrisico's die onderkend kunnen worden ten aanzien van personen en ondernemingen aan de orde. In het laatste deel van dit artikel zijn belangrijke maatregelen geformuleerd die u kunt treffen om te voorkomen dat u ongewild betrokken raakt bij onrechtmatige activiteiten van anderen. Want niets is zo schadelijk als het betrokken raken bij integriteitsrisico's van derden zoals cliënten, zakenrelaties of eigen medewerkers. Denk aan de mogelijke betrokkenheid van een commissaris van een financiële instelling bij het lekken van koersgevoelige informatie, de ongewenste betrokkenheid van een gerenommeerd advocatenkantoor bij de mogelijk frauduleuze off-shore vehikels van een Italiaanse zuivelmultinational of de betrokkenheid van een financiële instelling bij de mogelijke handel met voorkennis door een vastgoedhandelaar. Veel ellende had voorkomen kunnen worden, indien vooraf meer aandacht was besteed aan integriteitsrisico's.

wet- en regelgeving

Verschiedende gebeurtenissen hebben internationaal geleid tot een stortvloed aan wet- en regelgeving. In de VS is kort na de aanslagen van 11 september 2001 de 'Patriot Act' uitgevaardigd met onder meer het doel de financiering van terrorisme te voorkomen en te bestrijden. De 'Sarbanes Oxley Act' was een stevige reactie van de Amerikaanse wetgever op de boekhoudschandalen bij multinationals, zoals Worldcom en Enron. Hiermee trachtte de overheid het vertrouwen van het publiek in het bedrijfsleven en accountants te herwinnen. In andere landen is in de daaropvolgende periode

vergelijkbare wet- en regelgeving op het terrein van corporate governance, de financiering van terrorisme, witwassen en aansluitende terreinen uitgevaardigd. Het Bazels Comité heeft bijvoorbeeld het rapport 'Customer Due Diligence for Banks' opgesteld, wat door de lokale toezichthouders is overgenomen en opgelegd aan de financiële sector. Banken worden daarin opgeroepen adequate maatregelen te treffen om potentiële integriteits- en reputatierisico's die met cliënten en diensten samenhangen inzichtelijk te maken en te beheersen. Met het uitbrengen van de nota 'Integriteit financiële sector en terrorismebestrijding' van november 2001 heeft de Nederlandse wetgever kort na 11 septem-

integriteit is expliciet op de kaart gezet

ber expliciet het begrip integriteit op de kaart gezet. In het indertijd ingediende wetsvoorstel 'Actualisering en harmonisatie financiële toezichtwetten' werd integriteit ontrafeld in vier onderdelen, namelijk:

- De persoonlijke integriteit van bestuurders en medewerkers.
- De organisatorische integriteit van de financiële instelling.
- De relationele integriteit van cliënten en zakenrelaties.
- De integriteit met betrekking tot het marktgedrag van de financiële instelling.

De Nederlandse wetgever heeft op voortvarende wijze invulling gegeven aan de verzoeken van de Europese Unie, het Bazels Comité en andere internationale

instanties om een breed spectrum van financiële instellingen, professionele dienstverleners en hun diensten onder de werking van integriteitsbevorderende wet- en regelgeving te brengen. Per 1 januari 2007 zijn de verschillende oude regelingen die betrekking hebben op financiële instellingen opgegaan in de nieuwe 'Wet op het Financieel Toezicht'. In deze wet is onder meer geregeld dat instellingen maatregelen dienen te treffen om de integriteit op de vier bovengenoemde onderdelen in de organisatie te borgen.

Binnenkort zal ook de derde EU-richtlijn, die betrekking heeft op witwassen en terrorismefinanciering, in de Nederlandse wetgeving worden geïncorporeerd. De nieuwe 'Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme' heeft tot doel financiële instellingen, professionele dienstverleners, handelaren in goederen van grote waarden, casino's en andere instellingen te verplichten om de achtergronden van risicovollere cliënten te onderzoeken en ongebruikelijke transacties van cliënten te melden bij het Meldpunt Ongebruikelijke Transacties. Veel financiële instellingen, professionele dienstverleners en andere marktpartijen blijken te worstelen met allerlei vraagstukken. Wat zijn signalen om integriteitsrisico's ten aanzien van cliënten en diensten te herkennen? Hoe moet ik integriteitsgevoelige functies binnen mijn organisatie benoemen? Hoe omvangrijk dient een onderzoek te zijn naar de achtergronden, het inkomen en het vermogen van potentiële cliënten? Hoe herken ik ongebruikelijke transacties van cliënten?

indicaties voor potentiële integriteitsrisico's

De Financial Action Task Force (FATF), Transparency International (TI) en de Wolfsberg Group hebben onderzoek gedaan naar verschillende vormen van

criminaliteit, waaronder witwassen, corruptie, fraude en terrorismefinanciering. Internationaal is op deze terreinen veel jurisprudentie tot stand gekomen en zijn maatregelen van toezichthouders, zoals de Amerikaanse Federal Reserve en de Britse Financial Services Authority, in de openbaarheid gekomen. Het Nederlandse College van Procureurs-Generaal heeft op basis van verschillende uitspraken van onder meer de Hoge Raad een 'Aanwijzing Witwassen' geformuleerd die tot doel heeft Officieren van Justitie vaker over te laten gaan tot de opsporing en vervolging van witwasdelicten. Tot slot geven ook de gepubliceerde sancties van de Amerikaanse Federal Reserve een duidelijk beeld van de geconstateerde tekortkomingen op het terrein van customer due diligence bij verschillende Amerikaanse, Aziatische en Europese financiële instellingen.

Op grond van onderzoeken, jurisprudentie en publicaties zijn verschillende aspecten te benoemen die een indicatie geven

of er sprake is van potentiële integriteitsrisico's. De risico-indicaties kunnen daarbij variëren van harde voorschriften tot onbevestigde signalen. De aspecten betreffen onder meer:

Individen en ondernemingen

Voorschriften van de Verenigde Naties, de Europese Unie en individuele landen geven aan dat geen zaken mogen worden gedaan met specifieke individuen en/of ondernemingen die verdacht worden van betrokkenheid bij terrorisme en/of de financiering ervan. Dit is de meest duidelijke risico-indicator, omdat op grond van de sanctiewetgeving een wettelijk verbod bestaat om aan deze partijen diensten te verlenen. Overtreding van dit verbod kan leiden tot strafrechtelijke vervolging.

Landen

De FATF, TI, het Financial Stability Forum (FSF) en de Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)

signaleren dat bepaalde landen onvoldoende maatregelen hebben getroffen om witwassen, corruptie en/of (fiscale) fraude tegen te gaan en het toezicht op de financiële sector te versterken. Financiële instellingen en professionele dienstverleners die zaken doen met cliënten en zakenrelaties afkomstig uit of gevestigd in deze landen, dienen zeer terughoudend op te treden, zich bewust te zijn van de strafrechtelijke en publicitaire gevolgen van corruptie en alleen na een uitgebreid onderzoek (enhanced due diligence) over te gaan tot het aangaan van relaties. De landen die momenteel op de zwarte lijsten van de FSF en OECD staan, zijn onder meer Andorra, Liechtenstein, Monaco, Luxemburg en de Seychellen.

Constructies met rechtspersonen

De OECD gaf in haar rapport 'Behind the corporate veil: using corporate entities for illicit purposes' van november 2001 inzicht in de mogelijke vormen van misbruik met rechtspersonen. Uit het rapport blijkt onder meer dat buitenlandse rechtspersonen veelvuldig worden misbruikt voor het afschermen van de identiteit van de feitelijke eigenaar (beneficial owner) en de herkomst van zijn inkomen en vermogen. Het beperkte toezicht bij de oprichting van de rechtspersonen, een strafrechtelijke geheimhoudingsverplichting voor de financiële sector, het gebruik van trustmaatschappijen voor het voeren

van het management en het aandeelhouderschap en een lage belastingdruk blijken ook de verkeerde individuen aan te trekken die misbruik maken van deze faciliteiten.

Bedrijfsactiviteiten

Er zijn concrete aanwijzingen uit strafrechtelijke onderzoeken en onderzoeksrapporten dat bepaalde branches of bedrijfsactiviteiten, zoals de vastgoedsector, casino's, de tweedehands autohandel en de horeca, vatbaarder zijn voor betrokkenheid bij witwassen of fraudes.

In de meeste gevallen gaat het om die branches waar veel contant geld in

strijdige belangen vertegenwoordigen en persoonlijke belangen kunnen laten prevaleren boven de zakelijke belangen.

Inkomen en vermogen

De herkomst van het inkomen en vermogen van risicovollere cliënten of zakenrelaties moet vastgesteld worden om te voorkomen dat men betrokken raakt bij fraude of witwasactiviteiten. De werkelijke herkomst van inkomen en vermogen door deze risicovollere marktpartijen is vaak grondig afgeschermd door gebruik te maken van buitenlandse rechtspersonen, trustmaatschappijen of andere constructies.

met een toereikende basis van een goed doordacht beleid en tailor-made procedures. Medewerkers zijn vaak niet bereid onzinnige maatregelen op te volgen. Indien het management van een onderneming zich niet bewust is, of erger, bewust negeert dat het integriteitsbeleid en procedures ontoereikend zijn, kan een ongewenste situatie van schijnzekerheid ontstaan. Het vertrouwen in de eigen organisatie kan op een later moment abrupt worden beschaamd, hetgeen soms tot onherstelbare (reputatie)schade leidt.

Het onderzoeken van de achtergronden en ongebruikelijke transacties van partijen

Veel problemen rondom risicovolle cliënten, zakenrelaties of medewerkers hadden in het verleden voorkomen kunnen worden, indien de achtergronden van deze partijen op een zorgvuldige wijze waren onderzocht. Niet door te googlen op de naam van de betrokkenen, maar door de betrokken individuen op een zakelijke wijze te vragen openheid van zaken te geven over relevante aspecten van hun achtergronden. Dat blijkt in de huidige tijdgeest door integere partijen niet ervaren te worden als een blijk van wantrouwen, maar als een belangrijk onderdeel van professioneel optreden van beide partijen.

Het trainen van medewerkers om integriteitsrisico's te onderkennen

Potentiële integriteitsrisico's onderkennen van risicovollere cliënten, zakenrelaties of medewerkers vergt inzicht en vaardigheden. Uit vele casussen blijkt dat medewerkers zonder training vaak niet in staat zijn mogelijke fraudes of witwasconstructies te herkennen en adequate maatregelen te treffen. De inzichten blijven dan veelal beperkt tot clichés als 'de vriendelijke zonnebankbruine cliënt in campingsmoking die elke week een plastic tas met contant geld komt brengen' of 'maar hij is toch nooit veroordeeld voor iets'.

De bovengenoemde maatregelen blijken in de praktijk goed te werken, indien en voorzover zij goed doordacht zijn opgezet en geïmplementeerd. Daarom geldt ook ten aanzien van risicovollere cliënten, zakenrelaties of medewerkers: 'voorkomen is beter dan genezen'. ■

F.J. Erkens is directeur van Holland Integrity Group

slechts 3 van de 44 aanvragers voor beleggingen in teakhout krijgen een vergunning

omgaat. In de andere gevallen gaat het om branches zoals de vastgoedsector, die veelvuldig betrokken lijken te zijn bij de investering van crimineel geld. De wetgever heeft verschillende branches onder de meldplicht gebracht, evenals de professionele dienstverleners zoals makelaars en notarissen, die veel met deze branches te maken hebben.

De FATF, toezichthouders en opsporings- en vervolgingsinstanties publiceren met enige regelmaat rapportages waarin fraudes en andere misstanden in bepaalde branches worden toegelicht. Onlangs heeft de Autoriteit Financiële Markten (AFM) nog laten weten dat slechts 3 van de 44 aanvragers voor beleggingen in teakhout een vergunning hebben ontvangen; 30 verzoeken zijn door de AFM afgewezen of door de aanvragers ingetrokken.

Functies

Integriteitsrisico's kunnen ook samenhangen met functies die individuen bekleden, bijvoorbeeld personen die vooraanstaande politieke of bestuurlijke functies bekleden in landen waar corruptie veelvuldig voorkomt. In dit kader kan mede gedacht worden aan belangenverstrengeling, waarbij personen tegen-

Het handelen van individuen of ondernemingen

Een veel moeilijkere risico-indicator zijn onbevestigde artikelen in de media dat bepaalde individuen of ondernemingen mogelijk betrokken zijn bij frauduleuze of anderszins onacceptabele activiteiten. Uit jurisprudentie blijkt dat deze onbevestigde signalen in ieder geval reden moeten zijn voor nader onderzoek. Het negeren van de signalen kan achteraf leiden tot het niet op orde hebben van dossiers, moeilijk weerlegbare kritiek en ongewilde reputatieschade.

te treffen maatregelen

Lokale wetgevers hebben veel maatregelen getroffen om frauduleuze en andere ongewenste gedragingen tegen te gaan. De 'Wet op het financieel toezicht' en de nieuwe 'Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme' leggen de navolgende belangrijke verplichtingen op:

Het formuleren van beleid en het implementeren van procedures

Het beleid en de procedures dienen erop gericht te zijn potentiële integriteitsrisico's te onderkennen en te mitigeren. De praktijk wijst uit dat alles staat of valt